

Шошо эл, порымик да гимн берг!

17-18-ше (3405-3406) №№,
2019 ий 27 апрель,
шуматкече.

ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

УРЕМЫШТЕ – МАЙ Шошо да паша пайрем

КАЛЫКМУТ

Паша
деч посна ылыше
ең нигунамат
шотан ок лий.

Мланде эркин-эркин топлана. Кугурак-влак, кидеш шорвондым, үштервоштырым кучен, шочмо кундемнам аруэмдаш лектыт. Изирак-влакат пашашке уло кумылын ушнат. Звенигово район Речной ял гыч Аня ден Саша Чилиякинмыт (**снимкыште**) изинек пашаче кушкыт, шочмо ялышт верч азапланат. Редакцийышкына тыгай серышым колтеныт:

«Ме Звенигово район Кужмара школышто тунемына. Ача-аванам, коча-кованам моткоч йӱратена. Школ гыч коктынат «визытаным» веле кондена. Яра жапна годым кертмына семын мӱнгыштӧ сурт сомылкам ышташ полше-на. Уремыште шырчык мурым колышташ мыланна келша. И.А.Григорьева ден Г.М.Никитиналан мемнам сайын туныктымыштан кугу таум ойлена.»

ПОДПИСКЕ!

16 гыч 26
май марте *Россий мучко Подпис-
чикын декадыже эртаралтеш.*

Газетнан индексше – П4696.

«Ямде лий» газет редакций газетын гимнжылан кельштарыме почеламут конкурсым увертара. «Ямде лий», «шочмо эл», «йол-таш» мут-влак лийшаш улыт.

**Сенгышылан –
500 тенге.** Рекламе.

Кö эн уста?

Конкурс

Конкурсыш
145 тунемме
төнеж гыч 1389
паша пурен.

«Кугу Какшан» кугыжаныш заповедник «Парк-влакын маршышт» акций радамыште увертарыме республиканский кок конкурс иктешлен. Йочасадыш коштшо икшыве-влак, түрлө материалым (кагазым, олым, шерым, куэзым да молымат) кучылтын, «Маскаиге – заповедникын символжо» кидпаша конкурсш түрлө маскам колтеныт. 1-11-ше класслаште тунемше-влак «Мир заповедной природы» сүрет конкурсш ушненыт. Нуно кундемнан ир пүртүсшым сүретленыт. 23 апрельыште сенгыше-влакым саламленыт.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

9 май – Сенгымаш кече.

Йошкар-Оласе Воин Чап мемориал пырдыж воктене «Шарнымаш вахте» тўналын. А.С.Пушкин лўмеш 4-ше номеран гимназийын калетше-влак 1-ше номеран Постышто почётан караулышто шогат.

Огына мондо

1941 ийыште Кугу Отечественный сар тўналын. Мемнан ял гычат тушман дене кредалаш шуко ег каен. Нуно сар годым тул-вўд вошт лектыныт. Ятырже мўнгеш пўртылын огыл.

Ме, самырык тукум, тиде шучко сар нерген мондышаш огынал.

Екатерина РАССАНОВА.

Морко, Коркатово.

28 апрель – Кугече.

Квест модыш

С.Г.Чавайн лўмеш калыкле книга-гудын краеведений пўлкаже Марий талешке кечылан пўлеклалтше «Мый улам уныкаже Онар...» марий йылме дене квестым темла.

Модыш тўналтыште йоча-влак Онар патыр нерген легендым колыштыт. Тунемше-влак «Онар мланде», «Сылнымут аршаш», «Тиште алан», «Родо-тукум тўня» станцияла гоч корным эртат.

Лекше йодышым (8362) 56-60-27 телефон дене рашемдаш лиеш.

Увертарыман

«Ямде лий» газетын 19-ше номерже 2019 ий 11 майыште лектеш.

Изижат-кугужат Кугече пайремым йўратат. Йочасалаште ньога-влаклан тиде пайремым кузе эртарыме нерген каласкалат. Йоча-влак муным сўрастарат, ача-аваштлан пўлекым ямдылат.

Снимкыште: Медведево район У Арбан йочасадын ўдыржў-влак.

И.СЕМЕНОВАН фотожо.

Таче,
27 апрельыште,
Йошкар-Оласе В.И.Ленин лўмеш площадыште республикысе 70 угла образовательный организацийыште тунемше-влакын ыштыме сату да кидпаша ярмингашт 33-шо гана эртаралтеш. Ярминга 10 шагатлан тўналеш.

6-14 ияш ўдыр-рвезе-влак, «Полицейский Дядя Стёпа» всероссийский усталык конкурсын регионсыо этапышкыже ушныза. Тудо Сенгымашын 75 ий темме вашеш эртаралтеш. Поделкым але сўретым 8 май марте Марий Элысе элгўргў паша министерствыште вучат.

7 майыште
Российыште «Диктант Победы» акций икымше гана эртаралтеш. Кажне кумылан ег ушнен кертеш. Викторине сынан акцийыште 45 минут жапыште 20 йодышлан вашмутым пубыман. Йошкар-Олаште ПГТУ-што, «Точка кипения» рўдeryште, тыгак онлайн возаш лиеш. 13 шагатлан тўналеш.

ЛУЙ МОДМО ВЕР

ЗВЕНИГОВО РАЙОН

2019
ийыште Звенигово
районлан 95 ий
темеш.

«Звенигово
муниципал район»
администрацийым
вуйлатыше –
В.Е.Геронтьев.

Тачысе
кечын 42
тўжем угла
ен ила.

Чылаже
ял шотан 6
илем, 83
ял, села,
посёлко
уло.

Провой кундем! Звениговский район!
Край рек, озёр, болот, лесов и пашен!
Твой герб штурвалом, якорем украшен,
От шлемов золотых исходит звон.

Здесь жил когда-то богатырь Пашкан,
Себя отвагой, мужеством прославил,
В народе память добрую оставил.
Наказ потомкам был героем дан:

«Родную землю от врагов беречь,
Любить Отчизну, умножать богатство,
Хранить для обороны щит и меч,
Трудиться и ценить народов братство».

Прошли века... Немало было войн.
И новые Герои грудью встали,
Врагу родную землю не отдали —
Рискуя жизнью, шли на смертный бой.

Их имена мы в памяти храним,
В названьях улиц, на высокой стеле.
За то, что совершить они сумели
Великий подвиг, кланяемся им.

Нам надо мир беречь и созидать,
Чтоб крепче становиться год от года!
Большая сила у того народа,
Где лес – его отец, а Волга – мать.

Анна БОВТ.

*«Шочмо мландем! Жау тынар
мотор улметлан!»*

А.Мичурин-Азмекей.

Звенигово
район 2,75 тўжем
квадратный кило-
метрым айла.

Звенигово районнын рўдыжө – Звенигово
ола. Юл энгерын шола серыштыже верланен. Ондак
Чекуры (Чекурский), Звенижский (Звениговский)
маналтын. Ола статусым 1974 ийыште налын. 14
тўжем угла калык ила.

Родион

Артемьевич Охотин

(1907-1972)

Олыктўр ялыште
шочын-кушкын. Кугу Ачамланде сар
годым Белоруссийыште Россон рай-
онышто партизан бригадым вуйла-
тен. Партизан бригаде 12 отряд
гыч шоген, 2300 угла партизаным
ушен. Охотинын вуйлатыме Россон
бригадыже 13580 немыч салтакым
да офицерым, 672 шпионим пыта-
рен, 56 еным пленыш налын. 34
кўртнө да 226 тыглай кўварлам, 164 автомашинам,
10 танкым, 33 орудийым да миномётым, 11 само-
лётым, 21 складым, 37 немыч комендатурым пудеш-
тарен. Кредалмаште 21 немыч гарнизоним
кырен шалатен.

Патырлык

Кумдан палыме руш флотоводец, адмирал
Ф.Ф.Ушаковлан пөлеклалтше мероприятий Эсмекплек
школышто эртен. 6-11-ше класслаште тунемше рвезе-
влак Фёдор Фёдоровичын илышыже да тенызысе
сенымашыже-влак нерген каласкаленыт.

Теве мом мый пален налынам:
Ф.Ф.Ушаков пеш чулым да тыгоды-
мак проста вуйлатыше лийын.
Пашаштыже у военный тактикым
кучылтын. Теныз кредалмаште эре
сенышыш лектын. Флотым вуйлаты-
мыж годым ик корабльымат йомда-
рен огыл, ик морякшат пленыш лога-
лын огыл. Моряк-влак деке тўткө
лийын. Нунын тазалыкышт верч азапла-
нен, эре терген.

Ф.Ф.Ушаков – элын геройжо.
Туддене кугешнена. Арамлан огыл
кызытат тудын лўмеш орденом чолга
морской офицер-влаклан кучыктат.

Вика ПОПОВА, 8-ше класс.

Снимкыште: 8-ше классыште тунемше рвезе-влак.

Районысо тунуктымо паша пӧлкам
Н.В.ЛАБУТИНА (сним-кыште) вуйлата.

Образованийын паша лектышыж нерген Наталия Викторовна палдара:

– Тунуктымо пашаште сенымашке шуаш манын, тунуктышлан чот тыршман. Ты профессий деке йодмаш эре кушкеш. Образованийыште эн тӱнжӧ – саманын йодмо у вашталтышым илышыш шындырыме годым ий гыч ийыш шуарен толмо йӱламат аралыман. Тыгодым тунуктышо-влаклан тӱрлӧ семын полшыман: конкурс-лашке, проектлашке, конференциялашке ушнаш йӧным ыштыман. Марий Эл Республикын Правительствыже тунуктымо пашашке инноваций программм шындырымым кӱкшын акла да полша. Теве 2-шо номеран Красногорский школын коллективше Правительствын 300 тӱжем тенге грантшым сенген налын. Ты школ, сетевой вашкылым кучылтын, экологий дене шинчымашым нӧлташ полшышо регионысо инноваций площадкылан шотлалтеш. Кожласоласе «Теремок» йочасад этнокультур программе

п о ч е ш
и к ш ы в е -
в л а -
к ы м

виянда. Шемшӱргӧ школ «Ялысе йӧным кучылтын, самырык тукумым ончыкылык илышлан ямдылыше рӱдер» статусым налын. Йоча усталык Звенигово рӱдер естественно-научный шинчымашым пуышо тӧнежлан шотлалтеш.

– *Ешартыш шинчымашым пуышо учреждений-влак эше могай шӧрыным авалтат?*

Тунуктымо паша – уш-акыл воштончыш

– Районышто йоча-влакын усталыкыштым вич тӱрлӧ направлений почеш вияндена. Тиде технический, экологий да биологий, туризм да краеведений, спорт, художественный творчестве. Нине направлений почеш 66 объединений пашам ышта. Педагог-влак тӱрлӧ мероприятийым эртарат. «Лӱдыкшыдымӧ орава», «Лӱдыкшыдымылык школ», «Парк-влакын маршышт» йӱлаш пурышо пайрем-конкурслан шотлалтыт.

– *Кызыт тунуктымо пашан лектышыжым ЕГЭ ден ГИА тергат. Тендан районышто тергыме паша-влакын лектышышт могай-рак?*

– Кеч-могай пашам тергет, аклет гын, ончыкыжым виянаш, у сенымашке шуаш кыртмен пижат. Тиде илышын законжо. Тунуктымо пашаштат тыгак. Звенигово лицейыште, 3-шо номеран Звенигово, 1-ше да 2-шо номеран Красногорский школлаште тунемше-влак каже ийын кугыжаныш экзаменыште кӱкшӧ баллым налыт. Ӱдыр-рвезе-влак Всероссийский олимпиадыште шинчымашыштым тергат, сеныше-влак радамышке лектыт. Мочалище, Чакмарий, Кужмара, 1-ше номеран Красногорский, 3-шо номеран Звенигово школлаште, Звенигово лицейыште тунемше йоча-влак сай лектышым

ончыктат.

– *Ньога-влаклан йочасадлаште верым ситарыме нелылык палдырна, очыни?*

– Тиде ик эн тӱн ыштышаш пашана. Ий гыч ийыш шуырак йоча-влакым йочасадлашке верандена, но эше чыла-лан вер ок сите. 2018 ийыште Марий Эл Республикым Вуйлатыше А.А.Евстифеевын кӱштымыж почеш Звенигово олаште 68

веран «Карусель» йочасадым почмо. Изинек эмганен кушшо йоча-влаклан «Доступная среда» федерал программе почеш «Светлячок» йочасадыште (Звенигово) пӧлем-влакым, пандусым келыштарыме, арвер-влакым наледыме. Тышке 134 икшыве коштеш.

– *Наталия Викторовна, тунуктымо пашашке шындырыме проектда-влак дене лудшына-влакым палдарыза.*

– Икмыняржым каласен кодем. Российын Геройжо Шарпатовын лӱмжым 1-ше номеран Красногорский школлаш пуымо. 3-шо номеран Звенигово школышто 5-ше классыште тунемше-влакым казачий кадет классыш чумырымо. 2-шо номеран Красногорский школышто плоскостной спорт площадкым чонен пытарыме. Суслонгер школын тунемшыже-влак 3D-технологий программм образованийышке шындырат. Тиддене ме кугешнена.

Л.ГРИГОРЬЕВА мутланен.

Звенигово районышто шинчымашым пуышо 37 учреждений уло: 17 йочасад, 16 школ, ешартыш шинчымашым пуышо 4 тӧнеж. 560 педагог 4750 йочам тунукта.

Шолэнгер школышто кумшүдö наре ўдыр-рвезе тунемыт. Туныктышо коллективым да тунемше-влакым Светлана Ильинична Самикова вуйлата. Нылымше классыште – 18 тунемше. Надежда Валериановна Цветкова (**снимкыште**) кажне йочан усталыкшым шижын шукта да виянашышт йöным ышта. Теве Лилия Фомина математике уроклан шўман. Районысо олимпиадыште икымше верыш лектын. Марина Румянцева ден Настя Алексеева ару да сылне сўретым ыштаг. Мирослав Иванов «Мыйын Провой кундемем» районысо сўрет конкурсышто икымше лийын. Ксения Иванова сылнымутым йöрата, шкежат возкалаш тырша. М.Казаковын шочмыжлан 100 ий темме лўмеш эртаралтше сылнымут конкурсышко ушнен да диплом дене

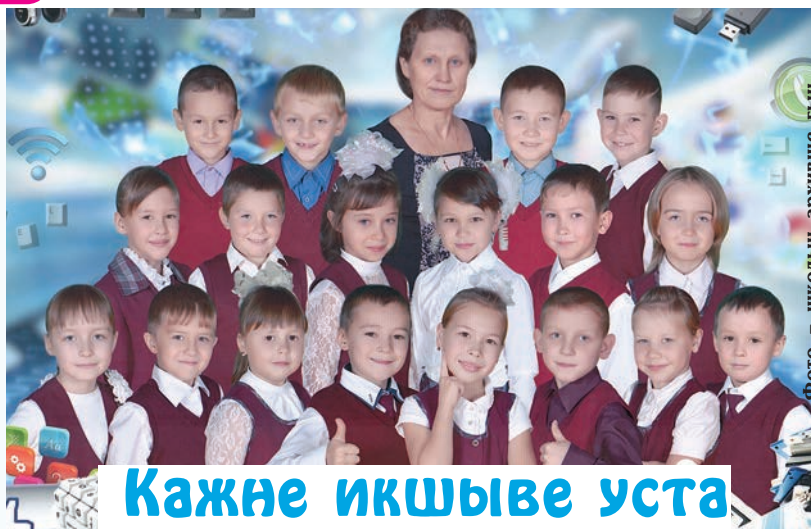

Фото – школын архивше тыч.

Кажне икшыве уста

палемдалтын. Мураш кумылан ўдыр-влак хорыш коштыт. Тунемше-влак «Исток», «Рост» кружоклаште уш-акылыштым вияндат.

Уста туныктышо Н.В.Цветкова 32 ий шўм йодмо сомылым шукта. Изирак класслаште тунемше-влаклан шинчымаш тўняшке икымше ошкылым ышташ полша. Кугурак-влаклан марий йылме урокым вўда. Шолэнгер кундемше шочын-кушшо да пашашт дене чап лўмым сулен налше-влакым шарналтен, самырык тукумым ончыкылык илышлан ямдыла.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Шолэнгер кундемше шочын-кушкыныт:

Елизавета Дмитриевна Атлашкина – икымше марий ўдырамаш сўретче («Пасека», «Деревня Шелангер», «Марийки в свадебном наряде»).

Варвара Тимофеевна Тимофеева – филологий науко кандидат.

Совет Ушем Герой **Сергей Иванович Полежайкинын** йоча жапше Шолэнгер посёлкышто эртен.

Сенгымаш дек – ончыко

Тўналтыш класслаште тунемше-влак коклаште «Весела старт» ўчашымаш эртен. Кажне класс гыч команде (тунемше да ача-аваже) чулымлыкым ончыктен. Нуно куржталыныт, тёрштылыныт, мечым кышкылтын тагасеныт.

Аня ВИНОГорова, 1-ше класс.

2-шо номеран Красногорский школ.

Сенгышыш Ратмир Кузьминын командыже лектын. Кокымшо вер Алеся Кузьминан ешыжлан логалын, кумшо верыште Забродин да Стихаенко еш-влак лийыныт.

Апрель

тўналтыште

Спорт

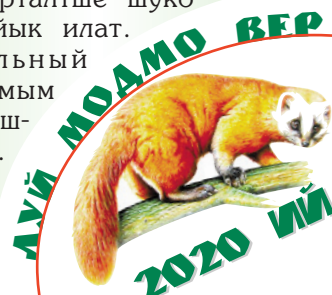
Звенигово лицейыште «Белая ладья» шахмат турнир эртаралтын.

Кужмара школышто 2-шо классыште тунемше Андрей Ушкин кокымшо верым налын.

«Марий Чодра» – Марий

Элын ик эн мотор поянлыкше. Тудын кумдыкшо Волжский, Звенигово да Морко районлам авалта. Ару пўртўсыштö Йошкар книгагш пурталтше шуко янлык, кайык илат. Национальный парк лўмым 1985 ийыште пуымо.

ЗВЕНИГОВО РАЙОН

Шочмо йылме – поянлык

2019 | МЕЖДУНАРОДНЫЙ ГОД
ЯЗЫКОВ КОРЕННЫХ НАРОДОВ

Калыкын вийже

Туныктышын поянлыкше – тунемшыже-влак. Йоратыме школжо, пашаже нерген **Марина Святославовна ВИНОГорова**

(снимкыште) дене мутланьшна.

– 2-шо номеран Красногорский школ Провой кундемшыте эн кугу школлан шотлалтеш. Тыште 700 наре тунемшылан 56 туныктышо шинчымашым пуа. Мый 2013 ий гыч марий йылмым да ИКН-ым туныктем. Тыгак ты предметла дене туныктышо-влакын школысо ушемшытын вуйлатышыже улам.

– Туныктышо пашам ойырен налаш мо шўмакден?

– Ончыкылык профессиемым эше 5-ше классыште улмем годымак ойыренам. Марий йылмым туныктышо А.С.Алексеева кажне икшыве деке корным муын моштен. Тудын урокыштыжо шочмо йылмым келгырак аклаш тунемынам. Кызытат кылым кучена, кўлеш годым ой-кагашым йодам.

– Икшыве-влакым марий йылмым тунемаш кузе кумылаҥдет?

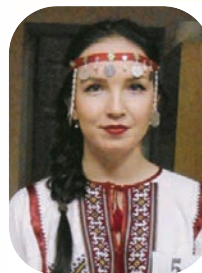
– Туныктымо пашам онгай лийже манын, илыш гыч примерым кондем, ужын коштмем

нерген каласкалем. Кызытсе саман кўштымō почеш у технологийым, тўрлō йōным кычалам да пашаштем кучылтам. Урокушто модыш, тазалыкым аралымаш, шымлымаш, продуктивный лудмаш, проектым ыштымаш технологий-влакым кучылтам.

– Тунемше-влакын лектышышт куандара?

– 8-ше классыште тунемше Мария Зверева «Родной язык – вековой опыт народа» республикысе конкурсышто шымлымаш пашаж дене икымше верыш лектын. Аня Виногорова «Колумб лудмаште» В.Колумбын почеламутшым финн йылме дене лудын, икымше верым налын. «Кечыйол» ансамбль Юлтўр кундемшыте эртаралтше «Вишневский лудмаш» конкурсышто 2-шо верыш лектын.

Е.ИВАНОВА мутланен.

Анастасия ЦАРЕГО-РОДЦЕВА, краеведений музейын пашаенже:

– Провой кундемшыте шочын-кушем дене моткоч кугешнем. Тыште поро кумылан, шочмо кундемшыт дене кугешныше, шочмо верышт верч тыршыше калык ила. Звенигово районышто талантан еҥ-влак шочыныт: пўртўс мурызо А.Мичурин-Азмекей, сўретче Георгий Тайгильдин, семмастар-влак Я.А.Эшпай да И.С.Палантай.

Шочмо йылме

Кумда Россий элна! Тушто марий калыкын илыме вержат изи огыл. Марий Эл Республик – тиде кугезе коча-кованан мландыже. Икте-весым умылен гына сайын илаш лиеш. А тидлан шочмо йылме полша. Тудын ончыкылыкшо – мемнан кидыште. Кызытсе саманыште йоча-влак шочмо йылме дене ынешт мутлане. А тиде кугу йонылыш. Вет шочмо йылме эн йоратыме, раш да куштылго. Тудо моло тунемме предмет-влакым сайынак умлаш полша. Шочмо йылме ава гай поро, леве мардеж гай шыма.

Лена СКВОРЦОВА.
Какшамарий.

Сылнын лудеш

Кристина Крылова (снимкыште) дене «Ильше классике» всероссийский конкурсын республиканский турыштыжо палыме лийна. Елена Юнусован «Кугезе калькулятор» повестыше гыч шочмо йылмым аралыме нерген ужашым сылнын лудо.

Кристина Эсмекпляк школышто 8-ше классыште тунемеш.

Конкурслан марий йылмым да литературым туныктышо Л.В.Максимова ямдылен.

Ўдырўенлан прозаический произведенийым наизусть лудаш пеш келша. «Авторын тўн шонымашыжым умылымеке, образыш пураш куштылгырак, – оила Кристина. – Текстым лудмо годым туге чучеш, пуйто произведенийын геройжо шке улат».

Сылнымутым уло кумылын, шўм-чон вошт колтен лудмылан кōра Кристина чўккыдын сеҥышыш лектеш.

ЗВЕНИГОВО РАЙОН

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Улыл Памъял библиоте-
кыште «Ямде лий»
газетым лудшо-влак дене ваш-
лиймаш эртен. Мый йоча газет
нерген каласкаленам, ончер
дене палдаренам. Вашлиймашке
Г.А.Щеглова толын. Галина
Александровна ден 86 ияш
аваже почтальоным шуматкече
еда вучат. Йоратыме газетлан
кажне ийын возалтыт.
Вашлиймашын вес унаже –
туныктымо пашан ветеранже
Р.В.Максимова. Тудын
почеламутшо-влак
газетыште савыктал-
тыт.

Р.Н.ГАВРИЛОВА,
библиотекар.

«Ямде лийым» кидыш налын

Йоча газетыште лекше «Кува ден понго» йомак почеш
сценкым клубысо пашаен-влак С.Г.Иногородцева ден
Г.В.Саличкина модын ончыктеныт.

Йылмын куатше – ешыште

Эсмекплек школышто
Ольга Анатольевна
Героева марий йылме ден
литератур предметым 2012
ий гыч туныкта. Тидеч
ончыч Марий Отар
тўналтыш школышто пашам
ыштен. Туныктымо паша,
нелылык, сенымаш нерген
тыге каласкала:

– Эн ончыч нелылык шижал-
тын. Изирак икшыве-влак
туныктышо деке шўманрак
улыт, нунын дене пашам
ышташ куштылгырак. Кугу-
рак класслаште тунемше-

влак деке вес
корным почын
моштыман.
Чўчкыдын
примерым
кондымо
йўным кучыл-
там. Кажне уро-
кышто онгай исто-
рий, герой, лўмлў ег
дене палдарем. Тунемше-влак
куанен колыштыт, шке гыч
материалым погаш кумылышт
лектеш.

Кажне ийын ўдыр-рвезе-
влак олимпиадыш коштыт.

Тыгак почеламутым, сочи-
ненийым возымо конкурс-
лаште сенгыше радамыште
улыт. Чаманен каласем: марий
йылмын начарештмыже
шижалтеш. Эн ончыч тидым
туныктышо-влак шижына. Ме
школышто марий йылме
арням эртарена. Тиште кечым,
Марий талешке кечым ий еда
палемдена.

Е.ИВАНОВА.

Кызыт
шуко йоча
рушла кутыра, марий
йылмын кўлешанлан
огеш шотло. Йылмын
куатше еш гыч тўналеш.
Саллан икшывым эн
ончыч шочмо йылме
дене кутыраш
туныктыман.

Вершўр

**ЭСМЕКПЛЯК
(рушла
Исменцы) –**
XVIII курымыш-
то, йозакым тўлымў
деч шылын, марий-
влак сип чодырашке
шылын каеныт. Эсмек
(Эсмен) лўман марий кызыт-
се ял олмышто суртым шын-
ден. Тукымжо шарлен.
Вершўрлан Эсмекплек
лўмым пуэныт.

Провой кундемын ўдыржў

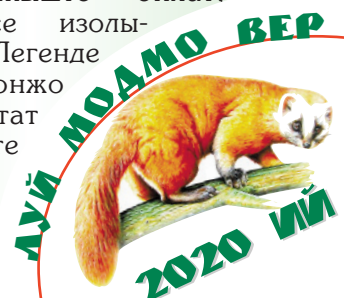
**Ксения
ЮРКИНА, мурызо:**

– Мый Провой кундемыште
шочын-кушкынам. Тыштак
пашам муынам, ешем дене
илем. Кундемна вершўр дене
поснак кугешна. Юл, Элнет
эгерже-влак мом шогат!

Таумутым тудлан ойлымо шуэш,
кў мемнан пўртўсым арала, кў эрыкта. Калык
сайын илыже манын тыршыше-влаклан: дорож-
ник, электрик, тўвыра пашаен, повар-кондитер-
влаклан – кугу таум ойлем. Провой
кундемем моткоч йўратем да аклем!

Изи да Кугу Марьер шуэн ваш-
лиялтше ерлан шотпалтыт, молан
манаш гын тыште вўд пўкш (чилиим) куш-
кеш. Тудо Йошкар книгаш пурталтын.
Калык медицинашты кумдан кучылталтеш.
Шарьер. Калыкыште ойлат.
пуйто ер воктенысе изолы-
кышто юзо илен. Легенде
почеш, тудын чонжо
лектын да кызытат
пўртўс лонгаште
чонештылеш.

СЫЛЧЫМУТ изолык

Кожласоласе «Теремок» йочасад гыч Артур Ёлкин (4 ияш) «Маскаиге – заповедникий символжо» республиканский усталык паша-влак конкурсышто сеньыше радамыш лектын.

Футбол

Түнямбалне футболым йоратыдыме айдемыже укеат, очыни! Мемнан школыштат тыгак. 5-ше классыште тунемше-влак Красногорский посёлкысо «Восход» клубыш коштына. Мемнан тренерна – И.Д.Сазонов. Командына Йошкар-Ола, Волжск, Звенигово, Казань олаласе футбол клубла дене модеш. Тагасымаш гыч шуко гана кубок да чапкагаз дене толмо.

Андрей ПАСЫНКОВ.

**2-шо номеран
Красногорский школ.**

Кичке пайрем вашеш Нуктыж клубышто шертнын кичкыж дене шошымсо пеледыш-влакым ыштышна. Мыйын ландышем эн мотор лие.

Денис ТРОФИМОВ.

Мыйын аваем

Мыйын авамын лүмжө – Наталья Петровна. Тудо шем ұпан, мотор чуриян. Шинчаже шоптыр гае шеме, тұрвыжө вичкыж. Мыйын авам – сай, поро кумылан, шыма айдеме. Тудо мемнам пукша, мушкын чикта, урокым ышташ полша. Мый авамын мутшым эре колыштам.

Вика ЯКОВЛЕВА.

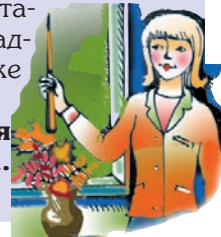
Какшамарий.

Түткын колыштам

Йоратыме туныктышем – Валентина Витальевна Степанова. Тудо мемнам икымше класс гычак туныкта. Туныктышына поро кумылан. Валентина Витальевнан умылтарымыжым мый түткын колыштам, садланак шинчымашем кўкшө отметке дене аклалтеш.

**Евгения СТЕПАНОВА.
Кужмара.**

Мотор кундемем!

Ме мотор чодыран вершөрыштө илена. Какшамарий ялна воктене Какшан йога. Энер серыш лектат, куанен ончалат: пурлаште – тумер, шолаште – пўнчер. Тумерыште кажне тумыжо Пашкан патырым шарныкта.

Какшан воктечын корно Пўнчө памаш деке шуйна. Кок могырышто сорта гай пўнчө, мотор ұдыр гай куэ да моло пушенге кушкыт. Пўнчер памаш эм гай вўдшым подылаш ұжеш. Тыште вўд телымат ок кылме. Тиде вўд шийлан поян. Шуко чер деч эмлаш полша, маныт кугезе коча-кована-влак.

Памашым арун кучыман. Садлан памаш воктене арулыкым эскерат. Мый але изирак улам гынат, ачай-авай дене пырля шошым памаш воктеке миенам. Кошкен пытыше укш-влакым иквереш чумырышна, памаш деке волым тошкалтышым ұшна да каналташ шична. Юзо вўдым кидкопашке налын, шўргынам чывылтышна. Вара пенгыде, таза кушкыш манын, капем йўштө памаш вўд дене мушкым. Вес шошым памаш воктеке эрыкташ йолташ-влакымат ұжам.

Тихон МАЙОРОВ.

ЗВЕНИГОВО РАЙОН

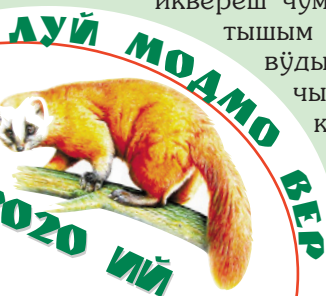
Шольо-влак

Улыт мыйын шольым-влак: Гена, Герман да Богдан. Икте-весе ден пырля Кушкыт нуно веселан. Кажне кечын школыш коштыт, «Визытаным» вел кондат. Лудыт, модыт да куржталыт, Кугу лияш ямдылалтыт. Гена мемнан эн ушан, Герман рывыж гай чоя. Богдан «нелым» нумалеш, Садлан тудо эн виян.

Олор ялыште илат, Шочмо ялым йоратат. Йолташ-влакышт

ден пырля Школын чапшым кўш нёлтат.
Эмилия ВАСИЛЬЕВА.

Нуктыж.

Чакмарий школышто «Шарнымаш» военно-патриотический клуб уло. Тудым ОБЖ-м туныктышо Г.И.Осинкин 2009 ий гыч вуйлата. Ий еда клубыш у курсант-влак ушнат. Юнармеец-влак түрлө конкурсышто сенышыш лектыт. Теве Волжский районышто Российын Геройжо В.Иванов лумеш эртаралтше строй дене коштмо конкурсышто ий гыч ийыш 1-ше ден 2-шо верым налыт. «Пой, солдат, пой» муру конкурсышто 20 ег туге шер-гылтарен мурен – республикнан рудолаш-кыже уна семын ұжыныт да кубокым кычкытеныт.

Рвезе-влак допризывной молодёжын спартакиадыштыже, «Сайвер» казачий тангасымаште вий-куатыштым ончыклат, «Ме иквереш» фестивалым сорастарат, «Рождественская карусель» конкурсышто, «Зарница Поволжья» соревнованийыште ойыртемалтыт.

Военно-патриотический клубыш коштшо ұдыр-рвезе-влак поисковый пашамат шуктат. Шарнымаш зална поян. Геннадий Ивановичын вуйлатымыж почеш йоча-влак шанче-практик конференциялаште выступатлат. Афганистан гыч россия салтак-влакым лукмылан 30 ий темме лумеш эртарыме районысо конкурсыш кадет-влак чолган ушненыт. Миша Астров (10-шо класс) ачаж нерген «Салтак сарым ойырен огеш нал» презентацийым ямдылен да икымше верым налын; Даша Иванова (7-ше класс) Афганистаным эртыше вертолётчик пошкудыж нерген шымлыме пашам возен, сенышыш лектын. Мария Кузьмина (9-ше класс) кугезе кочаж нер-

«Шарнымаш» клуб

Курсант-влак Герой-олалаште: Москваште, Волгоградыште, Санкт-Петербургышто – лийыныт.

ген возымо «Кок гана шочшо» пашажым «Мемнан историйна» всероссийский конкурсышко колтен.

Валерия ТЕРЕХОВА, школысо йоча организацийын президентше.

Вершёр

Легенде почеш, Урышгер серыште Пашкан луман марий илен. Тудын ныл эргыже лийын. Иктыжлан ачаж воктене пör-тым чоненыт – тышеч Чакмарий (лишыл марий) лум лектын. Вес эргыже, кужу капшылан көра Кужмарий лумым налын, изаж деч 12 менте öрдыжеш верланен. Кумшо эрге эше торашкырак куснен, кынем ончен куштен, тыге Мушмарий тукым шарлен. Нылымше эрге чодыра кокласе коремеш верланен, тыште памаш лийын – тыге Паммарий шочын.

Пач «5»-лан тунемеш

Корзингам кучен шогышо ұдыр деке лишемымат, палыме лийна.

– Аня Яковлева улам. Звенигово олесе 1-ше номеран лицейыште 6-шо классыште тунемам, – мане. – Дневникыштем – чыла «визытан».

– Ну молодец улат! Отличнице лияш пеш неле? – йодде шым чыте.

– Нимыняр! – шыр-р-р шыргы-жаят, вуйжым рұзалтыш ұдыр. – Эн ончыч, шкендын кумылет лий-шаш. Эше йогыланыман огыл.

Тунемме теме-влакым ушештарыман, шарнен кодман, шуко лудман.

– А тый сълнымутан книгаг лудаш йöратет?

– Эше кузе! Лудам веле огыл, келшыше ужашым наизусть тунемам. Лицейыште эртаралтше «Лицей зажигает звёзды» конкурсышто «Художественное слово» номинацийыште I степенян лауреат лийынам. «Илыше классике» конкурсышко ушненам, районышто икымше верыш лектынам.

– Ончыкыжым туныктышо лият, очыни?

– Уке. Мый моткоч чот актрисе лийнем. Тиде профессий чонемлан келша и чыла! Кызыт калык ончылно шкем кучаш, сценыш лекташ тунемам.

– Тек шонымет семын лиеш, Аня!

Л.ГРИГОРЬЕВА мутланен. ЗВЕНИГОВО РАЙОН

Унам вашлийына

Мемнан деке вучымо шошо толын шуо. Ялыште шуко паша почылто. Йоча-влакат яра огыт шинче: шулдыран йолташышт-влаккан пörтым ямдылат. Урок деч вара шырчык омартам ыштат, пушенгылашке сакалат. Мыят пörт воктен кушшо пистыш кум шырчык омартам сакалтенам. Ынде шырчык-влакын мурымыштым уло чонем дене колыштам.

Андрей ЛАСТОЧКИН. Какшамарий.

Кужмара школ. Ик классым роза, фукций, тўрлө пальме сбрастарат. Нуным Валентина Яковлевна Иванова шынден. Рвезе-ўдыр-влак пеледыш-влак воктене селфим ышташ йоратат. Нине пеледыш-влак шокшо эллаште уремьштак кушкыт. Ме нуным окна ончылан куштена, южым эрыктымьштан йоратена.

КОНКУРС!

«Көршөк пеледыш»

Шоналтена мо?

Звенигово район нерген

Районын лүмлө енге-влак.

Марий профессионал музыклан негызым пыштыше икымше марий композитор. «Изи вудет йогалеш», «Йывырте» кумдан палыме муро-влакын авторжо.

Звенигово район Чуваш Отар ялын шочшыжо. Разведчик, Совет Ушем Герой.

Марий Эл Республикын калык поэтше. Икшыве-влаклан «Шочмо мланде» книгам пөлеклен. Тудын возымо «Ава кумыл» поэмыжым, «Кава ден мланде коклаште» шарнымаш романжым калык куанен лудеш.

Кумдан палыме композитор, пианист, туньктышо. Индеш симфонийын сем-мастарже.

Россий Герой, граждан авиацийын лётчикше. Тудын подвижым шарнен, «Кандагар» кино-войзенит.

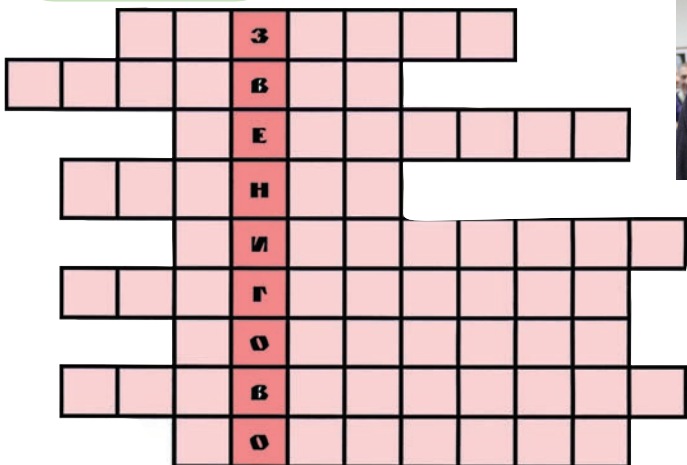
Филворд

Районышто верланыше 5 ерын лүмжым кычалза.

А	Ш	В	Р	Ч	А	С	П	И	О
Л	В	Э	Ъ	Т	У	Ё	У	Ж	Л
Я	М	Н	Е	Ж	К	Л	О	Ъ	Ы
О	И	Е	Р	А	П	Р	Ч	Е	Б
М	А	К	А	Т	А	И	Т	Р	И
Ц	Р	М	С	Р	Б	А	Ў	С	Ў
И	Ъ	Е	И	О	Х	Т	Ъ	В	Л
Ф	А	Р	П	Г	Т	У	Е	Р	Х

Марий йомакче **ЕЛЕНА АНДРЕЯНОВНА ЮНУСОВА** Нуктыж тўвыра пörтым вуй-лата. Тудо йоча-влаклан ныл книгам пөлеклен. «Кугезе компьютер» книгажлан финн-угор премийым налын. 2014 ий гыч «Куткыеш» йоча драме кружокым вўда.

«Кугезе компьютер» книга почеш викторине

1. «Кугезе калькулятор» повесть гыч кочан лүмжө кузе?
2. Рожын шун көршөкым мумеке, Сашок могай пучымыш нерген пален налын?
3. Зина кова көлан йылмым йодын?
4. «Кайык директор» ойлымашыште Настя могай кайыкигым ончен?
5. «Комбо-влакын авашт» ойлымашыште комбиге-шамыч аваштлан ком шотленыт?
6. «Монча Кува, Монча Кугыза» йомак гыч «чонандыме» персонаж.

ЛУЙ МОАМО ВЕР Районысо ял-влакым палыза.

Тиде писателыым «пүртүс мурызо» маныт. Тудо 1912 ийыште Изи Моламас ялеш шочын. Кө тудо?

ЗВЕНИГОВО РАЙОН

Газетым Печать да массовый коммуникаций шотышто Федерал агентствын окса польшыж дене лукмо.

Лие весела

Шошо толын шуо –
Лие весела.
Кумыл каж-
нын уло,
Кайыкат мура.
Помыжалте кече –
Утыр ырыкта.
Лум кокла гыч мланде

Шемын койылда...
Шырчыкше уремыште
Муралтен колта.
Коремлаште вүдшö
Шоргыктен йога.
Шошо – сылне пагыт,
Лий тый пеленна.
Чонышко пурет гын,
Пиалан лийына.

Даша ИВАНОВА.
Волжский, Пöтъял

Мастар кид

Полимер шун пластилиным шарныкта. Упшыжö ойыр-темалтше. 1930 ийыште Германия-ыште Фифи Ребиндер курчакым ышташ шонен луктын. Пушкидо нöнчык вара туня мучко шарлен. Шунгыч түрлö онай модышым, бижутерийым, сувенирым, орнаментым ышташ лиеш.

Е.ИВАНОВА ямдылен.

Синк-вейн

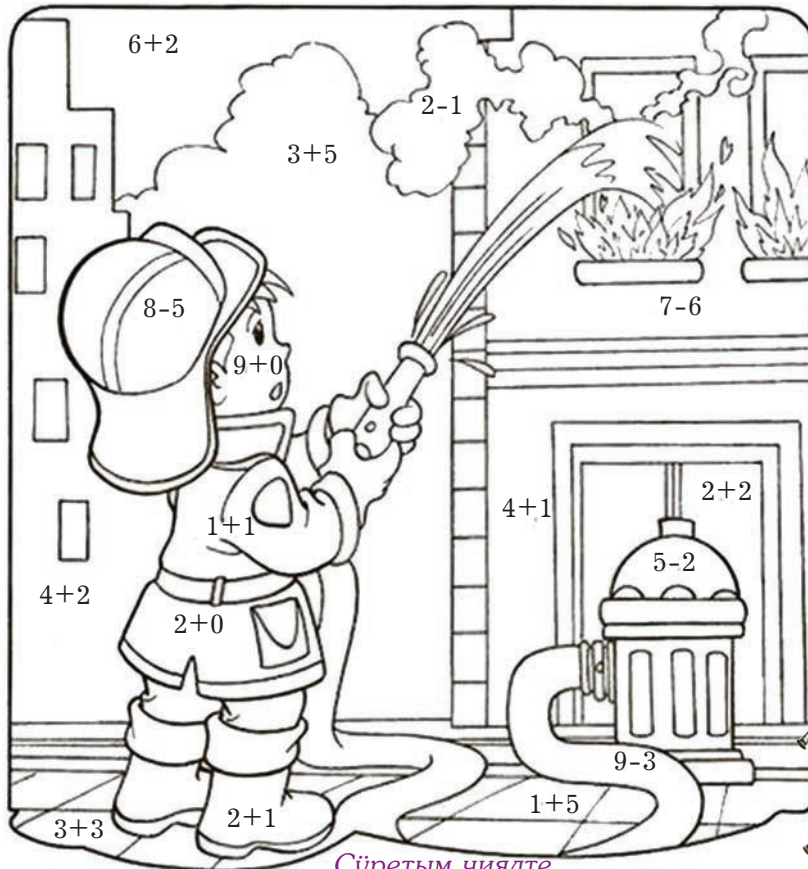
Ава.
Мотор, ныжылге.
Йöрата, ушана, чамана.
Ава илышым пöлекла.
Мотор.
Анжелика ЕГОРОВА.
Морко, Эгерсола.

Интернетысе сүрет-влакым кучылтмо.

10 ойыртемым му.

30 апрель – Пожар охраннын кечыже.

27 апрель гыч 12 май марте **Марий Элысе чодыраш пураш чарыме.** Ача-аваланда шижтарыза: чодыраште, сурт коклаште тулотым ылыжташ, шижшакым, кукшо шудым йүлалташ огеи лий! 2 гыч 4 тўжем теңге марте штрафым тўлыктен кертыт.

Шарне!

Пöртда (але пачерда) йүлаш тўналын гын, писынрак уремыш куржын лек. Пожар годым кровать але шкаф йымак ит шыл! Шикшыште тыйым кычал муаш йöсö лиеш.

Сото телефон гыч 112 номер дене йынгыртен увертаре.

Сүретым чиялте.

Индекс: Марий Элыште, Пошкырт ден Татарстан кундемлаште - П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ Формат – А-4-12.
Директор-тўн редактор Л.В.СЕМЕНОВА.

E-mail: yamde_lii@mari-el.ru, yamde_lii@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lii.pro, Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий Эл Республикысе культур, печать да калык-влакын пашашт шотышто министерстве, «Ямде лий» газет» кугужаныш унитарный казна предприятий.

Газетым редакцийыште погымо да верстатлыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем урем, 112.

Газетым Массовый коммуникаций сферыште да культур наследиим аралымаште законодательством шуктен шогымым эскерыше Федеральный службын Приволжский федеральный округысо управленийыштыже регистрироватлыме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999, 2005 ий 10 февральыште пуымо.

0+ Печатыш пуымо жап – 14-00, фактически – 13-00

Авторын да редакцийын шонымашышт түрлö лийын кертыт. Серыш-влак мөнгеш огыт колталт. Ак – кутырен келшыме почеш.

Редакцийын да издательын адресше: 424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалыкше урем, 20 (почтовый) Эгерүмбал Амстердам, 1 (фактический).

Преданий почеш, Угарман (Нижегородский) кундемыште Ирга луман ўдыр илен.

Чодыра сийым кочкын илен, пикш гыч тура лўйкален, товар ден корсака кидыштыже модыныт.

Шонго кочажым ончен.

Ирга нуным шекланен шуктен да пошкудыжо-влакым шижтарен.

Икана Вўтла велым нуным илемышкышт разбойник отряд йыштак лишемын.

Чыла погыштым пырля чумырен, маришамыч пич чодыра лонгаште шылыныт.

26 АПРЕЛЬ – МАРИЙ ТАЛЕШКЕ КЕЧЕ.
Ф.Лебедеван сўретше-влак.

Тиде пўнчў кодышо курымыштат шоген, мариш-влак тудын деке лўддымў ўдырым ушташ коштыныт.

А Ирга чылалан полшымыж дене шылын шуктен огыл. Разбойник-влак ўдырым руалтен кученыт да кўкшў пўнчышкў пиктен сакеныт.

Туткар эртымек, пошкудыжо-влак пўртылыныт да шучко сўретым ужныт. Нуно Иргам пўнчў йымалан тоеныт.

